

ВСТУП

Єдиний шлях, що веде до знання —
це діяльність.

Бернард Шоу

Те, що я чую, я забуваю; те, що я
бачу, я пам'ятаю; те, що я роблю, я
розумію.

Конфуцій

Поряд із традиційними методами навчання дедалі більшу популярність завойовують інтерактивні методи. Це — веління часу. Але для використання таких методів бракує матеріалу. Мета цього видання — по-перше, дати у руки вчителя посібник, за допомогою якого можна легко організувати роботу учнів, а по-друге, навчити школярів використовувати дії, що є основою логічного мислення: порівнювати і знаходити закономірності, причинно-наслідкові зв'язки, класифікувати об'єкти, давати визначення, використовувати алгоритм, робити висновки, базуючись на певних вихідних даних тощо. Тобто вміло користуватись будь-якою інформацією.

Не секрет, що у підлітковому віці інтерес до навчання різко знижується. Проблема активізації пізнавальної активності учнів-підлітків — «стара як світ», але, як і раніше, залишається актуальною. Адже якими б високими не були задуми вчителя, всі вони перетворюються на ніщо, якщо у дітей немає бажання вчитися. Саме тому пробудження інтересу до предмету — ключ до навчання у цьому віці. І ось активні методи навчання й створюють необхідні умови для активізації інтересу в учнів і до змісту навчання, і до самої навчальної діяльності, тому що саме тут є можливість проявити розумову самостійність та ініціативність. Що активніші методи навчання, то легше зацікавити ними учнів. Основний засіб виховання стійкого інтересу до навчання — використання таких питань і завдань, вирішення яких вимагає від учнів активної по-

шукової діяльності; створення проблемної ситуації, у якій поєднуються труднощі навчального матеріалу й навчального завдання з посиленістю виконання. Велику роль у формуванні інтересу до навчання відіграє створення проблемної ситуації, зіткнення учнів з трудностю, яку вони не можуть вирішити за допомогою наявних знань. Стикаючись з проблемою, вони переконуються в необхідності отримання нових знань або застосування старих у новій ситуації. Цікава тільки та робота, яка вимагає постійного напруження. Легкий матеріал не викликає інтересу. Труднощі навчального матеріалу і навчального завдання сприяють підвищенню інтересу тільки тоді, коли ця труднощі посилює, переборна. В іншому випадку інтерес швидко втрачається.

На сьогодні є чимало дидактичної літератури, що містить логічні завдання. Чим даний посібник відрізняється від них? Перш за все, детальною **поурочною розробкою завдань**. Зрозуміло, що подані вони з «надлишком». Учителю сам обирає вид і кількість завдань відповідно до цілей, які він ставить перед своїм уроком. По-друге, багатоваріантність частини завдань робить їх доступними всім учням. По-третє, частина завдань, особливо про історичні персоналії, значно розширює матеріал підручника, доповнює його новими фактами. По-четверте, це можуть бути зразки, за якими учитель може розробити власні завдання для свого уроку.

Інтерактивні методи передбачають зміну ролі учителя, який перестає бути особою, яка інформує і опитує учнів, а стає організатором діяльності учнів за ситуації вільного обміну думками та поглядами.

Під час викладання курсу вчитель може скористатись поданими завданнями для самостійної роботи учнів у малих групах або в парах, чи індивідуально.

Варто додати, що такі методи і прийоми роботи, як учнівські проекти, тематичні папки, презентації та інші завдання відкритого характеру полегшують індивідуалізацію навчання: учні можуть реалізувати їх у своєму власному темпі й надавати їм своєї власної форми, виходячи з своїх нахилів та можливостей.

Завдання допомагають учням оволодіти понятійним апаратом і мовою, які дадуть їм можливість брати участь у публічних заходах.

непохитністю у досягненні мети, твердість характеру. Стратегічною метою для нього було об'єднання України. Для цього використовував різні політичні комбінації. Авторитет його підірвала ставка на Туреччину. Зрікся булави. Вивезений до Москви, згодом став воєводою у В'ятці.

24. Його походження не віщувало політичної кар'єри. Після навчання у Київському колегіумі здивував батька: пішов у козаки. Освічений юнак швидко просувався шаблями службової кар'єри. Писар — сотник — полковий осавул — суддя — наказний полковник Чернігівського полку. Перші політичні кроки не були вдалими, адже підтримав Брюховецького. Але падіння гетьмана не стало на заваді його подальшому просуванню. Многогрішний запросив його у генеральні судді. Хіба міг тоді подумати Дем'ян, що його протеже стане заколотником. Один з авторів Глухівських статей, до яких вперше було внесене положення про отримання старшиною дворянства. Це ще більше орієнтувало її у бік Кремля. Його обрали на старшинській раді, куди «забули» запросити простих козаків. Спростовує народну приказку: «Від Богдана до Івана (Мазепи) не було гетьмана». Став цапом-відбувайлом за провал Кримської кампанії.
25. Він — приклад «життя за царя», але без хеппі-енду. Був противником «багатовекторної політики». Тісно прив'язав Україну до Москви. Направив туди вчитися синів, одружив доньку з боярином. Провів операцію, вплив якої відчутно досі: підпорядкував Київську митрополію московському патріарху. Протистояння його з Дорошенком — один з багатьох прикладів української історії, коли владні амбіції окремих особистостей (навіть яскравих і харизматичних) призводять до суспільних катастроф. Провів страшну акцію «згону» (переселення людей з Правобережжя — зони бойових дій на Лівобережжя), фактично перетворивши згадану територію на «випалену землю». Чи думав він, коли наблизив до себе порученця Дорошенка, якого хотів стратити Сірко, що той зрадить його? В усякому разі у нього був час подумати: після конфіскації майна і висилки до Тобольська він прожив ще 3 роки.
26. Походив з новгородського боярства, яке втекло з Московщини до Литви у XV столітті. Представник однієї з наймогутніших

родин Речі Посполитої. Належав до секти социніан. Народився неподалік Житомира. Навчався в університетах Лейдена, Амстердама, Базеля, Парижа, Оксфорда, Падуї. У Сорбонні слухав лекції Гуго Гроція. Після цих занять молодий магнат, що цікавився економікою, міжнародною політикою, теорією права і військовим мистецтвом, став палким прихильником республіки і федерації на зразок Швейцарської. У 20 років написав твір «Роздуми про війну з московитами». Як полковник волинської шляхти воював у Смоленській війні, брав участь у Зборівській битві. У 1655 р. перейшов на бік шведів, а незадовго до смерті Хмельницького він уже був в Чигирині. Став правою рукою Виговського. Готував Гадяцький трактат. Був «убитий українськими руками, що виконували волю ворогів України».

27. Народився, за деякими відомостями, у містечку Борзна на Чернігівщині. Учився у Києво-Могилянській академії. Як і батько, записався до реєстру Ніжинського полку. Був все життя поборником соціальної справедливості. Брав участь у звільненні Відня від турок під командуванням Яна III Собеського. Перебував в ув'язненні у Батурині і Тобольську. Завдяки військовим здібностям швидко вийшов у перші ряди кошових старшин. Боровся за відновлення козацького устрою на Правобережжі. Полковник фастівський.
28. Спочатку був у опозиції до І. Мазепи за його промосковську політику. Навчався у Києво-Могилянській академії. Виступав проти посягань московитів на вольності Війська Запорозького. Кошовий. Привів до Карла кілька тисяч запорожців. Був у вигнанні разом з Мазепою та Орликом.
29. Представник аристократичного роду. За злою іронією долі, завершив земний шлях серед дрімучих лісів у засланні. Його готували до успадкування гетьманської булави без виборів, тому завбачливий дядько створив умови для отримання європейської освіти. Спочатку у Києво-Могилянській академії, а згодом — у кращих європейських університетах. Був закоханий у коханку саксонського курфюрста Фридриха Августа, Аврору Кенігсмарк. Як заможний і впливовий політемігрант, багато подорожував Європою. Викрадений агентом царя Рум'янцевим у «вільному місті» Гамбурзі. Просидів 7 років у

Московська держава

1. XVII століття було ознаменовано початком масованого західного впливу.
2. Польща і зробила великий культурний вплив на Московську державу.
3. Підкорення Середньої Азії відбулося у XIX ст.
4. Реформи пов'язують з ім'ям Петра Великого.
5. Штовхала росіян вперед жадоба цінного хутра, яким розраховувалися із Заходом.
6. Реформи проводилися «зверху» і тому зустрічали опір в усіх соціальних групах.
7. Це буквально прирікало її на відставання від інших європейських держав, що проявилось століттям пізніше.

Гайдамаччина

1. Війни, що без упину точилися протягом другої половини XVII ст., спустошили Правобережжя.
2. Основою фільварково-панщинної системи є кріпацтво.
3. Зазнавала утисків православна церква.
4. Для перших проявів гайдамаччини більш характерними були соціальні вимоги.
5. Перше велике гайдамацьке повстання 1734 р. під проводом Верлана.
6. Київ та Львів гайдамаки не захоплювали.
7. Коліївщина почалася у 1768 р.
8. На чолі повстання стали І. Гонта та М. Залізняк.

Ліквідація Запорозької Січі

1. Зростання економічної могутності Запоріжжя.
2. Загрози вторгнення з боку коаліції європейських держав для Росії не було.
3. 4 червня 1775 р. війська генерала П. Текелі.
4. Козаки вирішили скласти зброю.
5. Операція була безкровною.

6. Фотоархіву бути на той час не могло.
7. Запорожцям шляхетства не пропонували.
8. Останній кошовий протягом 25 років відбував ув'язнення в Соловецькому монастирі, суддя і писар жили на засланні у Тобольську.

Україна в другій половині XVIII ст.

1. Друга половина XVIII ст. — час остаточної втрати Україною державності.
2. Супроводжувалися знищенням традиційного козацького адміністративно-територіального устрою.
3. Відбулася майже повна ліквідація козацького стану в Україні.
4. Закріпачення селян сприяло економічному занепаду, адже селяни перестали бути зацікавленими у результатах своєї праці.
5. Росія була менш європейською, ніж Україна, і входження до її складу негативно позначилося на розвитку культури (наприклад, скоротилася кількість шкіл).
6. Східна Галичина перебувала у складі Австрійської імперії.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Інтерактивні завдання.....	15
Які з тверджень є фактами, а які — лише чиясь гіпотеза? Свою думку обґрунтуйте.....	30
Добре — погано.....	34
Чим схожі, а чим відрізняються.....	36
Виберіть сучасників.....	37
Чи погоджуєтеся ви з твердженням?.....	40
Чим вони уславились? (доповніть імена видатних діячів української історії XV—XVIII ст.).....	50
Де і коли відбулась подія? З чиїми іменами вона пов'язана?	52
Викресліть зайве.....	53
Виділіть суттєві ознаки.....	59
«Матрьошка».....	63
Продовжте ряд до 7 понять.....	63
Часові та кількісні співвідношення.....	65
Розв'яжіть рівняння, дібравши слово з дужок.....	67
Знайдіть антонім (слово протилежне за змістом) до слова перед дужками.....	70
Побудуйте «ланцюжок часу».....	72
Хто це?.....	76
Про що йдеться?.....	93
Знайдіть помилку.....	102
Хто такі? (Що таке?).....	121
Складіть повідомлення з поданих слів та термінів.....	124
Відповіді.....	127